

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

UPA 2015/135
23.april 2015
Peter Olsen

Naalakkersuisut Inatsisartullu qanoq ICC-p 2014-imi ataatsimeersuarnerani inaarutaasumik nalunaarusiaani Kitigaaryunnit Nalunaarummi anguniagassatut allattorsimasut anguneqarsinnaanissaannut qanoq suleqataasinnaanersut kiisalu issittumi inatsisartut naalakkersuisullu allat suleqatigalugit issittumilu annerusumik suleqatigiilernissaq pillugu oqallisissiatut siunnersuut.

(Inatsisartunut ilaasortat Sara Olsvig aamma Mimi Karlsen, Inuit Ataqatigiit)

Siullermik Sara Olsvigip aamma Mimi Karlsenip Inuit Ataqatigiit sinnerlugit oqallisissiaannut pissanganartumut soqutiginarumullu qujanarujussuaq.

Inuit Ataqatigiinniit erseqqissaatigeqqissavarput ICC-ip inuiaqatigiit Inuit akornanni sulinera killilersornagulu apeqqusinnngisaannaratsigu, killoq apeqqusernagu, suli annerusumik nikittorsarlugulu tapersersorusukkatsigu Inuit Ataqatigiinniit naqissuserlugu oqaatigissavarput.

Inuiaqatigiit akornatsinni ICC ulluinnarni ilisimaneqarnerugunarpoq naggueqatigiit Inuit akornanni suliniaqatigiiffittut; naggueqatigiit Inuit akornanni ataqatigiissaarisutut, attaveqataatitullu. Amerlanerilli ilisimagunannngilaat ICC tassaannaanngimmat naggueqatigiit Inuit akornanni suliniaqatigiiffiusoq, kisiannili aamma ICC tassaammat nunat tamat akornanni avatangiisit inuttullu pisinnaatitaffiit pillugit suliaqatigiiffiusoq, Nalaagaaffiit Peqatigiit (FN) Aningaasaqarnermut Inooqatigiinnermullu Suliniaqatigiiffianut (ECOSOC) kategori II-tut ilaasortaasoq, minnerunngitsumillu suliniutit suleqatigiissutigisat uuliasiornissamut, aatsitassanillu misissuinissamut paaanissamullu akuersis-suteqarniarnerit isummorsorfiginiarneri pillugit, OAK Foundation peqatigalugu, WWF aamma Villum Fonden aammalu Oceans North Canada peqatigalugit ukiuni kingullerni paasitsiniaanernik ingerlataqar-tartuusooq.

ICC Kalaallit Nunaata, suliniutit FN-mut tunngasut, inuttullu pisinnaatitaaffinnut suliniutilinnut ilaasortaanerit, nunarsuarmilu nunap inoqqaavinut attaveqarnek isumagisaraa. Aammattaq ICC kalaallit Nunaata suliaassat EU-mut tunngasut qanimut attaveqataaffigai. Siulittaasoqarfiup Issittumi Siunnersuisoqatigiit naalakkersuisuisa siunnersuisoqatigiivisa suleqatigiissitalu ataatsimiinneri, Nunap Inoqqaavisa Allattoqarfiat Københavnimiittup siulersuisunut ilaasortap allaffissornikkut ikorfartortarnissaa isumagisarivaa, Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiata IUCN-ip ilaasortaaffi-ginera, kiisalu piniarnikkut aalisarnikkullu pisuussutillu uumassussillit atornerarneri ataatsimut isi-galugit, nunat tamat suliniaqatigiiffiisa attaaviginissaat akisussaaffigalugu.

Kalaallit Nunaata Inuit Pisinnaatitaaffiinnut Siunnersuisoqatigiivisa pilersinneqarnissaata Inatsisartunit akuersissutigineqarneratigut ICC siulersuisuuniititaqalerpoq. EU kommissionip puisit amiisa EU-ip iluani niueqateqaqusiunnaarnerata eqqusseqqusiunnaarneratalu atorunnaarsinneqarnissaat pillugu eqqartuus-siulersuunneqarnera aallarteqqinneqarpoq KNAPK suleqatigalugu. Kalaallit Nunaanniit suliamut tamatumunnga aningaasanik immikkoortitsisoqarsimannngikkaluartooq, taamaattoq ICC Kalaallit Nunaata peqataanera tapersersuinerusunermik tunngaveqaannartoq oqaatigissallugu pingaaruteqarpoq.

Tamakkuupput ICC-ip suliarpassuisa ilaminiinnanngui naak suli amerlanerujussuarnik taakkar-tuisinnaagaluarlunga, kisianni piffissaq killeqarmat ICC-ip suliarpassuisa ilamininngui taamalillunga nassuiaateqarfigilaarpakka.

Naatsumik oqaatigalugu ukiorpassuit ingerlaneranni, ICC-ip suliniuteqarneratigut uagut Kalaallit naggueqatigiillu Inuit nunarsuarmioqataalersinneqarsimavugut, nunarsuarmioqatitta akornanni ilisimaneqarnerulersimavugut; inuiattut ikinnerussuteqartutut immikullu pisinnaatitaaffeqarnerput inuiaassuseqarnerput, kinaassuseqarnerput, kultureqarnerput inuusaaseqarnerpullu, nunarsuarmioqatitta akornanni akuersaarneqarnerulerlunilu ataqqineqarnerulersimavoq.

Piffissaq manna iluatsillugu ICC angusimasarpasui pillugit qutsavigerusuppara, siunissamilu ingerlalluarnissaannik kissaallugit.

ICC kingullermik ataatsimeersuarpoq Inuvimmi Canadami 21.julimiit 24-ni juli ilanngullugu, qulequtaralugu Issittumi Siunissarput. Ataatsimeersuarneq nalunaarusiornermik atsioqatigiinnermillu naggaserneqarpoq. Nalunaarusiaq atsioqatigiissutigineqartoq taaguuserneqarsimalluni: Kitigaaryunniit nalunaarut katillugu 51-nik immikkoortortoqartoq.

Nalunaarummi qulequttat sammineqartut pingaarnertut ilaatigut makku taaneqarsinnaallutik: Issittumi siunnersuisoqaatigiit aammalu Nunat tamalaat naapittarfii, avatangiisinik illersuinermut tunngasut, isumannaatsumik umiarsuartigut angallanneq aamma aalisarneq, piujuartitsissumik aningaasarsiornikkut ineriartortitsineq, peqqissuseq atugarissaarnerlu, inuussutissaqarniarnikkut isumannaassuseq, attaveqatigiittarneq, ilinniartitaaneq oqaatsillu, qangaaniit ilisimasat ilisimatusarnerlu.

Oqallisissiamik uuminnga siunnersuuteqartut suut pineqarnersut naatsumik erseqqissumillu nassuiaateqarfigereematigut, aammalu qulequttat immikkut tamaasa oqaaseqarfiginiassagaluarukkit pifissarititaasup iluani naammassinnajunnannginnakkut taamaattoq: Nalunaarummi maluginiagassat pingaarutillit pingasut immikkut eqqaalaarusuppakka, isumaqarama immikkut eqqaassallugit pingaaruteqartut makkuusut:

Inuussutissaqarnikkut isumalluutunik naggueqatigiit Inuit atuinerput aqutsinerpullu pillugit ataatsimeersuartitsinissaq. Siulersuisunilu aalajangerneqarsimavoq tamanna 2016-imi Canadami pissa-soq.

Aningaasarsiornikkut naggueqatigiit Inuit suleqatigiinnerunissaat siunertaralugu ataatsimeersuartitsinissamik innersuut. Tamatuma pinissaa ilisimagineqarpoq 2017-ip ukiaanerani Alaskami ingerlanneqassasoq, kiisalu.....,

Naggueqatigiit Inuit siuttuisa Ilinniartitaaneq pillugu ataatsimeersuarnissaanik innersuut. Taassumalu nunatsinni 2017-imi aamma pinissaa ilimagineqarpoq. Ilimagineqarporlu augustip qaammataani siulersuisut ataatsimiilerunik tamanna aaliangiiffigumaaraat.

Soorlu aallartikkama oqartunga nalunaarut oqariutuutunik soqutiginarporpassuarnik ulikkaarpoq qulequttat 51-ullutik, taamattumik Inuit Ataqaatigiinniit Naalakkersuisup Vittus Qujaukitsup uunga oqaluuserisassamut akissuteqarluni oqaaseqataanut pakatsivugut pikkunaatsoorlutalu.

Inuussutissaqarnikkut isumalluutunik naggueqatigiit Inuit atuinerput aqutsinerpullu pillugit ataatsimeersuartitsinissaq Naalakkersuisut qanoq isummerfiginiarpaat, qanoq piniarpaat?

Aningaasarsiornikkut naggueqatigiit Inuit suleqatigiinnerunissaat siunertaralugu ataatsimeersuartitsinissamik innersuut, tamatumalu 2017-mi nunatsinni pinissaa ilimagineqarpoq. Qanoq isumaqarfigaat? Naalakkersuisugut naatsersuutigineqarsinnaassappat?

Naggueqatigiit Inuit siuttuisa Ilinniartitaaneq pillugu ataatsimeersuarnissaanik innersuut. Taassumalu nunatsinni aamma 2017-imi pinissaa ilimagineqartoq qanoq piniarpaat? Qanoq isummerfiginiarpaat? Naalakkersuisugut naatsersuutigineqarsinnaassappat?

Taamatut aperisariaqarpunga pissutigalugu suliassat qulaani pineqartut imaannaanngitsuupput ICC aamma namminersorlutik oqartussat akornanni suleqatigiissutigineqartariaqartut minnerunngitsumik suliassat taakku aningaasarpasuarunik aamma malitseqartussaammata.

Taamaattumik Inuit Ataqatigiinniit isumaqarpugut Inuuimmi ataatsimeersuarnermi nalunaarusiaasumi-masumut tunngatillugu Naalakkersuisugut soqutiginninnermik annerusumik takutititsisariaqartut, naatsuaraliorlutik asuli oqaannaratik nalunaarummi saqqummiunneqartut annertorujussuarmik eqqumaffiginerarlugit, qulequtarpassuarnullu tunngatillugu suliniuteqarnertik ingerlareernerarlugu taamaattorli aamma nassuerutigalugu oqarlutik suliarpassuit taakkartukkatit tamakkiisumik allattu-gaanginnerarlugit.

Naalakkersuisunut oqariartuutigissavarput sunaluunniit suliaq oqaasiinnartigut ingerlanneqartoq imalu-unniit suliat suulluunniit tamakkiisumik allattugaangitsut naalakkersuinikkut sulinertut isiginnginnatsi-git. Pisortammi sullivianni taamatut sulisoqarneq ajorpoq, tamatta tamanna nalugunangilarput. Naalakkersuisullu taamatut suliariaaseqarsimassappata tamanna ajuusaarnartutut akuersaarneqarsin-naangitsutullu Inuit Ataqatigiinniit oqaatigisariaqarparput.

Naluneqanngitsutut siornaak 15.maj 2013 nunatta avammut attaveqarniarneranut isigineqarneranullumi iluaqutaanngilluinnartumik Issittumi Siunnersuisoqatigiit Kirunami ataatsimeersuarnerniit Naalak-kersuisut siulittaasuat naalakkersuisut sinnerlugit peqataajumajunnaarluni aniinnavilluni aniinnarni-kuuvoq. Tamatumalu kingunerisimavaa Canadarmiut 2015 tikillugu siulittaasuutitaqartuusut aaliangius-saqarsimammata Issittumi Siunnersuisooqatigiit ataatsimiileraangata nunatta erfalusua erlatalinneqar-tassanngitsaq.

Minnerunngitsumillu naluneqanngitsutut ukiuni kingullerni naalakkersuisut ICC-mut tapiissutigisartak-katik nungusarpaat ikilisarujussuarpaallu 2018-ip tungaanut ingerlasussamik.

Tamakku tamaasa ataatsimut isigalugit Inuit Ataqatigiinniit paaserusullugulu tusarusulluinaqqissaarpar-put Naalakkersuisut ICC-mut tunngatillugu, Issittumilu Siunnersuisoqatigiinnut minnerunngitsumillu nunatta avataani nunarsuarmioqatitta akornanni suleqataanitsinnut tunngatillugu pitsanngorsaaniarlutik qanoq iliuuseqarniarnersut pilersaaruteqarnersullu. Peqataarusunnersut peqataarusunnginnersulluunniit?

Uanimi oqallisissiami Naalakkersuisut akissuteqaataanni takuneqarsinnaangimmat suleqataarusunnersut peqataarusunnersulluunniit.

Naggataatigut Inuit Ataqatigiinniit naqissuseqqiinnassavarput ICC-mi, Issittumi Siunnersuisoqatigiinni nunanilu tamalaani suleqataanerput uagut apeqqusinnngisaannassagatsigu, killoq peqataanerput, suleqata-anerpullu annertusarlugulu nukittorsartuassavarput, tamannalu angutserlugu ilungersorluta sulinerput pisarnitsitut ingerlateqqissavarput.

Taamatut oqaaseqarluta Inuit Ataqatigiinniit oqallilluarnissatsinnik kissaappassi.